

нормативно-правове й організаційно-управлінське забезпечення його формування; сприяти інтеграційним процесам; відшукувати нові ринки збуту та підвищувати конкурентоспроможність даної галузі.

Література.

1. Дудар Т.Г. Стратегія розвитку ринку ріпаку та продуктів його переробки: [монографія] / Т.Г. Дудар, А.В. Фаїзов. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 166 с.
2. Кириленко І.Г. Формування ринку українського біопалива: передумови, перспективи, стратегія / І.Г. Кириленко, В.В. Дем'янчук, Б.В. Андрущенко // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 62-66.
3. Колпаченко Н.М. Ефективність виробництва ріпаку в сільськогосподарських підприємствах Харківської області // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» 8-22 листопада 2010 р. У двох томах. – Т.1. – Харків: ХНТУСГ, 2010. – С. 180-182.
4. Маслак ОМ. Ріпак: «за» і «проти» / ОМ. Маслак // Агробізнес сьогодні. – 2013. – № 5 (252).
5. Фаїзов А.В. Економічний механізм формування Ринку ріпакового насіння та олії: тенденції і перспективи / А.В. Фаїзов, Г.В. Яворова // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 121-125.
6. Яворова Г.І. Програма розвитку ріпаківництва в Україні на 2008-2015 рр. / Г.І. Яворова. – К. : Міністерство аграрної політики, 2008. – 28 с.

*ЮР'ЄВ Є.Є.**

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

ЕФЕКТИВНІСТЬ, ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Категорія «ефективність» розглядається в багатьох працях вітчизняних та іноземних учених-економістів. Вивчення літературних джерел свідчить про відсутність єдиної точки зору з окремих теоретичних питань, методики і методології дослідження економічної ефективності та тлумачення самого терміну «ефективність». Різноманітність тлумачень цієї економічної категорії пов'язана з характерною багатогранністю форм відображення результату, видів діяльності та суб'єктів, які отримують даний результат. Однак, учені дотримують єдиної думки в тому, що категорію ефективності необхідно розглядати як відношення результату або ефекту виробництва до обсягу лімітованих ресурсів, задіяних у виробничому процесі.

Розкриття сутності економічної ефективності вимагає врахування вимог фундаментального економічного закону про забезпечення матеріальних і духовних потреб суспільства. Категорія економічної ефективності виробництва повинна відображати ступінь забезпечення саме цих потреб суспільства в цілому та кожного окремого індивідуума.

Ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат.

Ефективність виробництва – це складне і багатогранне явище, яке вимагає органічного поєднання і взаємодії робочої сили, основних засобів та предметів праці (а в аграрному виробництві – землі). В процесі виробництва здійснюється виробниче споживання вказаних ресурсів з метою отримання певних споживних вартостей, спроможних задовольнити відповідні

* Науковий керівник – Антощенкова В.В., к.е.н., доцент

потреби людей. Отже, будь-яке виробництво передбачає витрати ресурсів і одержання певних результатів. Але на однакову кількість витрачених ресурсів підприємства можуть одержувати далеко не однакові за величиною результати. В такому випадку кажуть, що підприємства ведуть виробництво з різною ефективністю.

Отже, ефективність виробництва – складна економічна категорія, яка відображає об'єктивні економічні закони та одну з важливих сторін виробництва – результативність.

Визначенням економічної ефективності виробництва займалося багато дослідників: В. Андрійчук, В. Мацибора, І. Петренко, П. Чужинів, С. Кованов та інші. Дані вчені акцентують увагу на рівні економічності використання ресурсів виробництва, здебільшого лімітованих. Для суспільства, як вважає В. Андрійчук важливо мати найоптимальніше виробництво продукції, при якому досягається максимальна економія витрат – ресурсів виробництва (людський, природних, матеріальних, земельних, інтелектуальних, фінансових тощо).

Андрійчук В.Г. [1, с. 399] трактує ефективність, як економічну категорію, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо-спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізнити такі види ефективності: технологічну, економічну і соціальну.

Уваги заслуговує і визначення В.І. Мацибори, який вказує, що економічна ефективність це узагальнююча економічна категорія, якісна характеристика якої відображується у високій результативності використаної живої і уречевленої праці в засобах виробництва і визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці [2, с. 136].

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва означає одержання максимальної кількості продукції з одного гектара земельної площі, від однієї голови худоби при найменших затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції. Потрібно зауважити, що ефективність сільського господарства включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відбиваються також якість продукції і її здатність задовольнити ті чи інші потреби споживача. При цьому підвищення якості вимагає додаткових затрат живої і уречевленої праці.

Розглядаючи категорію економічна ефективність виробництва Петренко І.Я. та Чужинів П.М. [3, с. 324, 325], вказують, що ця категорія характеризує відношення економічного ефекту (результату) до ресурсів (витрат), які обумовлюють цей ефект, або навпаки, – відношення ресурсів (витрат) до величини отриманого економічного ефекту. Автори зазначають, що «ефект» та «ефективність» поняття неоднозначні. Термін «ефект» означає кінцевий результат якого-небудь процесу, в якому реалізується мета виробництва. Ефект може бути виробничим (в формі сільськогосподарської продукції), економічний (ресурси, затрати, прибуток) та соціальний, який відображає стан умов праці робітників. Однак, незважаючи на саму важливість «ефекту», сам по собі цей термін недостатньо характеризує трудову діяльність працівників, тому що не виражає, ціною яких ресурсів він отриманий. Один і той же ефект може бути отриманий різними способами, з різним рівнем використання ресурсів (витрат) і навпаки, однакові ресурси (витрати) в різних підприємствах можуть дати різний ефект. Тому потрібно порівнювати ефект, який досягнуто з тими ресурсами (витратами), за допомогою яких він отриманий. Отже важливо при вираховуванні абсолютної величини – «ефекту» (результату) знати й іншу абсолютну величину – використані чи спожиті ресурси (поточні виробничі витрати). Рівень економічної ефективності дає можливість представити, ціною яких ресурсів (витрат) досягнуто економічний ефект (результат).

Колектив авторів – М.Г. Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко, С.Ф. Покропивний [4, с. 449.] трактують ефективність виробництва, як комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва й робочої сили (працівників) за певний проміжок часу. Вони зазначають, що в зарубіжній практиці як синонім терміна «результативність господарювання» зазвичай використовують термін «продуктивність системи виробництва та обслуговування», коли під продуктивністю розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) за виробництва різноманітних товарів і послуг. Родовою ознакою ефективності (продуктивності) може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства (організації) з найменшими витратами суспільної праці або часу.

Г.В. Черевко, Ф.В. Горбонос [5, с. 275-276] стверджують, що термін «ефективність» слід розглядати, як дієвість витрат, які вкладені в певну діяльність, з метою отримання бажаних результатів. Ефективність, на їх думку – це економічна категорія, яка відображає виробничі відносини з приводу економії живої та уречевленої праці і показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва і живої праці. Ефективність це складна економічна категорія і пов'язана вона з цілеспрямованою, раціональною людською діяльністю. Вона відображає певні виробничі відносини, що складаються між суспільством в цілому і підприємствами, а також окремими працівниками. В ефективності відображається дія об'єктивних економічних законів, розвиток продуктивних сил, характер виробничих відносин. Вона є формою вираження мети виробництва. Отже, поняття «ефективність» має зміст за наявності мети, яка повинна бути досягнута. Основною ж метою виробництва є віддача сукупних витрат, які беруть участь у процесі виробництва. В своїх дослідженнях вчені розрізняють ресурсний, витратний та ресурсно-витратний підходи до визначення економічної ефективності виробництва. А найбільш прийнятним вони вважають ресурсно-витратний підхід, за якого економічний ефект порівнюється.

Головною метою ефективності є забезпечення дохідності та прибутковості, що в процесі виробництва дозволить вести просте та розширене відтворення основних засобів. З досягненням цього, пов'язана сутність однієї з головних економічних категорій – ефективності виробництва. Ефективність як економічна категорія, відображає раціональність суспільних відносин з приводу використання ресурсів в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ. Також важливо при визначенні абсолютної величини – «ефекту» (результату) знати й іншу абсолютну величину – використані чи спожиті ресурси (поточні виробничі витрати). Рівень економічної ефективності дає можливість представити, ціною яких ресурсів (витрат) було досягнуто економічний ефект (результат). Варто зауважити, що важливою умовою економічної ефективності, є симбіоз процесів планування управлінської праці та виробничого планування.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу / В.Г. Андрійчук // КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: [підручник] / В.І. Мацибора – К. : Вища школа, 1994. – 415 с.
3. Петренко И.Я. Экономика сельскохозяйственного производства / И.Я. Петренко, П.И. Чужинев – Алма-Ата : Кайнар, 1992. – 560 с.
4. Економіка підприємства: Підручник / М.Г. Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко, С.Ф. Покропивний та ін.; ред. С.Ф. Покропивного. – [Вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
5. Економіка підприємства: [навчальний посібник] / Г.В. Черевко, Ф.В. Горбонос, Г.Б. Іваницька, Н.Ф. Павленчик; ред. Г.В. Черевко. – Львів : Априорі, 2004. – 384 с.

